

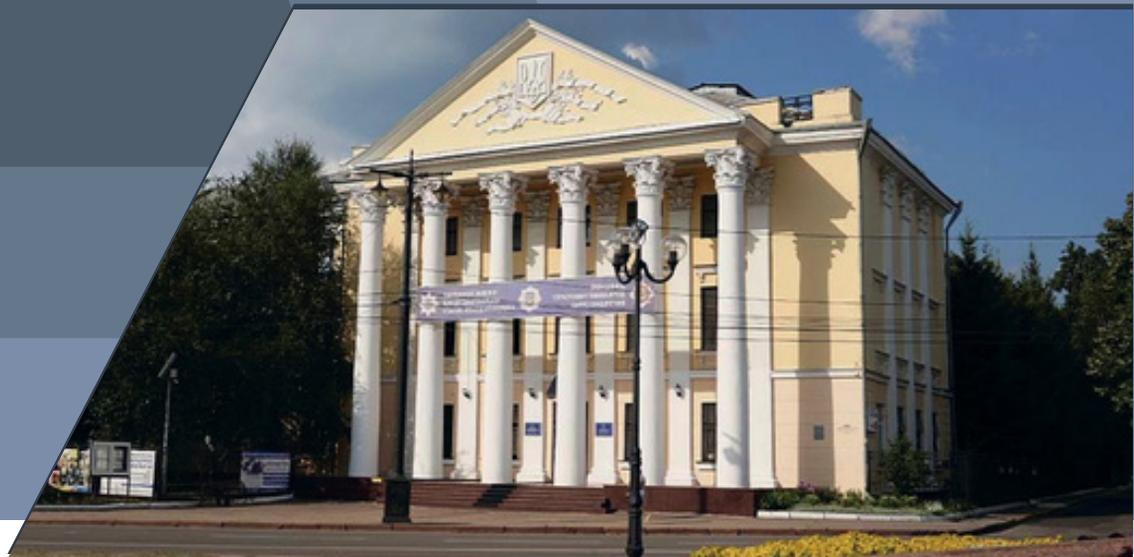
ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДИСКУСІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ

«ЖІНКА В НАУЦІ ПІД ЧАС ВІЙНИ»,

яка приурочена до
Міжнародного дня жінок і дівчат у науці

11 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Українська організація
Співробітників Академії Наук України

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

**МАТЕРІАЛИ
РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДИСКУСІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ
«ЖІНКА В НАУЦІ ПІД ЧАС ВІЙНИ»,
яка приурочена до Міжнародного дня жінок і дівчат у науці**

11 лютого 2026 року

м. Кропивницький

УДК: 001.89-055.2:355.01(477)(082)

Жінка в науці під час війни : матеріали регіональної науково-дискусійної платформи (в авторській редакції), (м. Кропивницький, 11 лютого 2026 року). Кропивницький, 2026. 263 с.

*Затверджено Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)*

Публікується за матеріалами регіональної науково-дискусійної платформи «Жінка в науці під час війни», яка відбулася 11 лютого 2026 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти різних галузей знань, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, громадського сектору, а також усіх, хто цікавиться питаннями ролі й внеску жінок у розвиток науки в умовах воєнного часу, забезпечення рівних можливостей, академічної стійкості, лідерства, інновацій та збереження наукового потенціалу держави.

У матеріалах висвітлено актуальні проблеми професійної реалізації жінок у науці під час війни, виклики безпеки й мобільності, поєднання наукової діяльності з громадянською відповідальністю, трансформацію освітнього та дослідницького середовища, а також перспективи повоєнного відновлення наукової сфери України.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

© ДонДУВС, 2026
© Автори тез доповідей, 2026

- КОЖУХОВА Ольга, ШИШКАРЬОВА Олена**
ВНЕСОК ЖІНОК-ДОСЛІДНИЦЬ У ЗБЕРЕЖЕННЯ Й РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЧИННИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ 128
- МАРДАРОВА Ірина, ЛИСТОПАД Наталя, ГУДАНИЧ Наталія**
УКРАЇНСЬКІ ЖІНКИ-НАУКОВИЦІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: СЛУЖІННЯ
НАУЦІ ТА НАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ 131
- МАРЧЕНКО Карина, ПАТИК Леся**
ЖІНОЧИЙ ВИМІР ДОКУМЕНТУВАННЯ ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА
МЕТОДОЛОГІЯ АРХІВУВАННЯ СВДЧЕНЬ ПРО НАСИЛЬСТВО 133
- МЕД Анастасія, БАКУТІН Євген**
ЖІНКИ-НАУКОВЦІ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА
КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ 135
- НАЗАРЕНКО Альбіна, ГУЛА Віталій**
ЖІНКИ-ДОСЛІДНИЦІ НА ВАРТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ:
МОВНИЙ, КУЛЬТУРНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ ВИМІРИ 137
- ПЕКАРСЬКИЙ Сергій**
РОЛЬ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ІСТОРИЧНІ
ПАРАЛЕЛІ 139
- ПШЕНИЧНА Олена**
ВНЕСОК ЖІНКИ-НАУКОВИЦІ У ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ, МОВИ, КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ 141
- РОМАНЬКО Ірина**
ПРОЄКТ «МЕМОРАЛ ПАМ'ЯТІ ПОЛЕГЛИХ АВІАТОРІВ»: КОЛЕКТИВНА
БІОГРАФІЯ ЯК ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 142
- РЯБЕНКО Анна, ІВАЩЕНКО Сергій**
РОЛЬ ЖІНОК-НАУКОВИЦЬ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МОВИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО
ВТОРГНЕННЯ 144
- СЕМИБОРОДА Катерина, ТРОЦЬКИЙ Руслан**
НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОК У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МОВНО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ 147
- ТЬОР Лариса**
ЖІНКА-НАУКОВЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЗБЕРЕЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ
ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ, КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРИЧНОЇ
ПАМ'ЯТІ 149

Ірина МАРДАРОВА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Наталя ЛИСТОПАД,

кандидат педагогічних наук, викладач дошкільних дисциплін
комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж»

Наталія ГУДАНИЧ,

доктор філософії в галузі освіти,
викладач кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УКРАЇНСЬКІ ЖІНКИ-НАУКОВИЦІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: СЛУЖІННЯ НАУЦІ ТА НАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

У сучасних умовах воєнних викликів особливої ваги набуває осмислення ролі особистості в збереженні та розвитку національної освіти, науки й культури як чинників формування професійної ментальності здобувачів освіти. Українські жінки-науковиці впродовж історії зробили вагомий внесок у становлення освітнього простору, розвиток педагогічної думки та утвердження гуманістичних і національних цінностей, що безпосередньо впливають на світоглядні й професійні орієнтири майбутніх фахівців. Їх наукова та освітня діяльність виступає не лише формою професійної самореалізації, а й зразком служіння науці та нації, який формує у здобувачів освіти уявлення про соціальну відповідальність, громадянську позицію та етичні засади професійної діяльності.

В умовах повномасштабної війни особливо актуалізується значення історичної пам'яті як основи збереження національної ідентичності, мови й культури та як важливого чинника становлення професійної ментальності молодого покоління [2, с. 323]. Звернення до постатей українських жінок-науковиць дозволяє відновити цілісне бачення історії національної освіти, протидіяти викривленню наукового й культурного наративу та утверджувати безперервність науково-освітньої традиції. Осмислення їхньої спадщини сприяє формуванню у здобувачів освіти стійких ціннісних орієнтирів, професійної ідентичності, громадянської свідомості та національної стійкості, що є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможних і відповідальних фахівців.

Водночас у науково-освітньому дискурсі проблема репрезентації жіночого внеску залишається недостатньо розкритою. Діяльність багатьох українських жінок-науковиць або фрагментарно висвітлюється, або перебуває на периферії наукових досліджень, що зумовлює потребу в системному аналізі їхнього внеску в розвиток освіти крізь призму історичної пам'яті, що визначає актуальність обраної теми та її науково-практичну значущість. В історії української освіти й

науки чільне місце посідають постаті жінок-науковиць, діяльність яких суттєво вплинула на розвиток педагогічної думки, культури та формування національної свідомості. Їх науковий доробок і громадянська позиція стали важливим чинником збереження історичної пам'яті та утвердження української ідентичності в складні періоди суспільного розвитку..

Показовою у цьому контексті є науково-педагогічна спадщина Софії Русової, яка зробила визначальний внесок у розвиток національної системи освіти, дошкільного виховання та педагогіки українського спрямування [1]. Її ідеї гуманістичного виховання, навчання рідною мовою, опори на національну культуру й традиції мали не лише освітнє, а й виразне державотворче значення. Праці Софії Русової сприяли збереженню історичної пам'яті про національну педагогічну традицію та стали духовним орієнтиром для наступних поколінь педагогів [1]. Вагомий внесок у розвиток української гуманітарної науки належить також Олені Пчілці, науковиці, етнографіні, дослідниці фольклору й культури [3]. Її діяльність була спрямована на збереження й популяризацію української мови, народної педагогіки, звичаїв і традицій. Через наукові дослідження та просвітницьку роботу вона формувала культурну пам'ять народу, утверджуючи цінність національної спадщини як основи освіти та виховання [3].

У сучасному освітньому просторі України спадщина українських жінок-науковиць набуває особливої актуальності в контексті воєнних, соціокультурних та цивілізаційних викликів. Їхні наукові ідеї, педагогічні концепції та громадянська позиція є важливим ресурсом для переосмислення змісту освіти, утвердження гуманістичних цінностей, національної свідомості та культурної тяглості. Звернення до їхнього доробку сприяє формуванню стійкості освітньої системи, здатної протистояти загрозам втрати ідентичності та історичної пам'яті.

Осмислення ідей жінок-науковиць у сучасному контексті дозволяє інтегрувати в освітній процес принципи національно зорієнтованого навчання, виховання на засадах поваги до культури, мови й історії, а також розвитку особистісного потенціалу здобувачів освіти. Їхні наукові погляди залишаються актуальними в умовах трансформації освіти, цифровізації та євроінтеграційних процесів, оскільки ґрунтуються на цінностях людяності, відповідальності та служіння суспільству. Важливим є й освітньо-виховний потенціал жіночих наукових біографій, які виступають прикладом поєднання професійної діяльності з громадянською відповідальністю.

Список використаних джерел

1. Життя і творчість Софії Федорівни Русової (1856-1940): науково-методичний посібник / О. В. Джус. ІваноФранківськ: НАІР. 2016. 216 с.
2. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Становлення професійної ментальності здобувачів освіти в освітньому процесі закладів вищої і фахової передвищої педагогічної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2024. №10 (44) С. 323–335. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-323-335](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335)

3. Олена Пчілка: шляхетна панянка, яка любила живе, народне слово: до 175-річчя від дня народження : бібліографічний покажчик / Полтавська обласна бібліотека для юнацтва імені Олесея Гончара ; уклад. Ю. Новоселецька. Полтава, 2024. 22 с.

Карина МАРЧЕНКО,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Леся ПАТИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,

ЖІНОЧИЙ ВИМІР ДОКУМЕНТУВАННЯ ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ АРХІВУВАННЯ СВІДЧЕНЬ ПРО НАСИЛЬСТВО

Повномасштабна війна в Україні актуалізувала потребу системного документування воєнних злочинів, зокрема насильства проти цивільного населення. Значну роль у цьому процесі відіграють жінки-дослідниці, архіваторки, правозахисниці та інтерв'юерки, які працюють безпосередньо зі свідченнями постраждалих. Жіночий вимір документування війни проявляється не лише у гендерній чутливості до теми насильства, а й у специфічних етичних, психологічних та методологічних викликах, із якими стикаються дослідниці.

Українські дослідники усної історії наголошують, що в умовах війни архівування свідчень виходить за межі суто академічного завдання і перетворюється на форму суспільної відповідальності та солідарності з постраждалими [1, с. 28].

Робота зі свідченнями про насильство, втрати та пережиті травматичні події є серйозним психологічним випробуванням для архіваторки. Жінка-дослідниця, яка систематично працює з такими матеріалами, часто стикається з явищем вторинної травматизації. Йдеться про емоційні та психічні реакції, що виникають унаслідок тривалого слухання та опрацювання чужого травматичного досвіду.

У працях українських науковиць, присвячених гендеру та пам'яті війни, підкреслюється, що жінки-інтерв'юерки зазвичай демонструють високий рівень емпатії, що допомагає налагодити довіру з респондентками, але водночас підвищує ризик емоційного виснаження [2, с. 64]. У таких умовах особливо важливими є усвідомлення власних психологічних меж, підтримка з боку колег і наявність професійних механізмів самодопомоги.

Усне свідчення, зафіксоване без дотримання визначених стандартів, ризикує залишитися лише особистою історією, тоді як належно оформлене